

DUIKACTIVITEIT DODAARS OP PLOEGSTRAAT

ERNEST VAN ASSELDONK

Inleiding:

De Dodaars behoort tot de familie van de futen (Podicipedidae) enwel tot het geslacht Tachybaptus; echte dodaarzen. Het is de enige "echte Dodaars" die op het Europese vasteland broedt. (Vlug 1983) Over futen is in het algemeen veel bekend, vooral door het opvallend gedrag tijdens en na het broedseizoen. De Dodaars is wat dat betreft een uitzondering. Een verborgen levenswijze tijdens het broedseizoen en weinig sociaal daarbuiten. Buiten het broedseizoen leeft de Dodaars echter wel minder verborgen. Het is dan ook in deze periode dat de duikactiviteit van de Dodaars onder de loep werd genomen. Het registreren van de activiteiten moet worden gezien als ontspannen tijdsverdrijf. De resultaten zijn echter van dien aard dat rotting in de kast moet worden voorkomen, vandaar dit artikel. Tenzij anders vermeld zijn alle gegevens van mijzelf afkomstig. Literatuurverwijzingen geschieden door het tussen haken vermelden van auteur en jaar van publicatie.

Gebiedsbeschrijving:

Het gebied ligt in de gemeente Best, grenzend aan de gemeentegrens van Acht (gemeente Eindhoven). Topografische kaart: Eindhoven 51 West, coördinaat 1570 - 3888. Het gebied bestaat uit twee plassen; een ondiepe (1-2,5m. opp.+ 8ha.) en een diepe (20m. opp.+14ha.) met ondiepe kanten (0,5-2m.). De diepe plas, de plas waar de Dodaarzen huizen, is voor een derde omgeven door riet. De rest bestaat uit grasland met aan de oevers struikgewas o.a. wilg. Het ondiepe gedeelte is begroeid met waterranonkel. Waarom de Dodaarzen de ondiepe plas mijden is niet bekend. De ondiepe plas is qua begroeiing eender aan de diepe plas op de aanwezigheid van in het water groeiende wilgen na!

Methode:

In de herfst/winterperiode van 1984 en 1985 werden regelmatig duik- en zwemtijden van de Dodaars geregistreerd met behulp van een stopwatch. Onder duiktijd wordt verstaan de tijd die verstrijkt tussen de duik en de bovenkomst. De zwemtijd is de tijd tussen twee duiken. In tabel 1 zien we de verdeling van de duik- en zwemtijden over de genoemde periode.

Tabel 1 : Verdeling van de duik- en zwemtijden over de herfst/winter maanden.

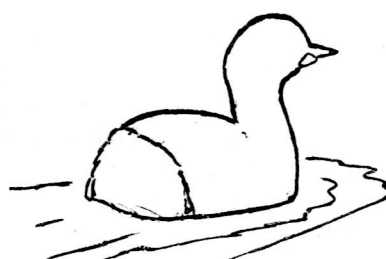
	Duiktijden	Zwemtijden
September	57	-
Oktober	92	9
November	-	-
December	76	71
Januari	56	34
Februari	20	15
	301	129

Tevens werd bij 179 duiken de vangst genoteerd, voor zover dit mogelijk was. Op grote afstand is het namelijk alleen mogelijk om, aan de hand van de houding bij bovenkomst, vast te stellen of er een prooi mee naar boven is gekomen (zie figuur 1). Prooispecificatie is dan niet mogelijk. Opvallende gedragingen werden ter plekke beschreven.

Figuur 1 : Beetregistratie aan de hand van de houding bij bovenkomst.

beet,
mogelijk met kopschudden

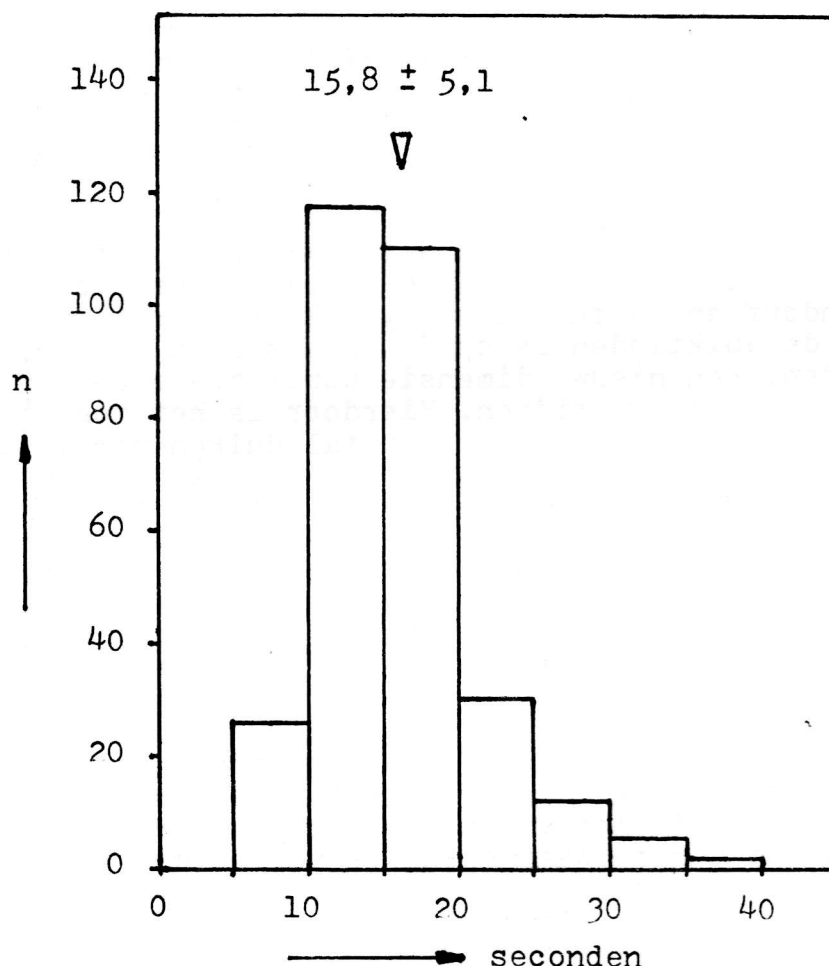

niet beet

Resultaten:

Het registreren van de duikactiviteit is niet moeilijk maar het is wel opletten geblazen. Regelmatig kwamen de Dodaarzen buiten het gezichtsveld van de kijker boven water. Daarom zijn alleen zekere duiktijden in figuur 2 opgenomen. Uit figuur 2 blijkt duidelijk dat de meeste duiken (=75%) vielen tussen de 10-20 seconden, met een gemiddelde van $15,8 \pm 5,1$ sec. De prooi bestond in alle gevallen uit kleine visjes. Bij enkele duiken kon de Driedoornige stekelbaars worden vastgesteld.

Figuur 2. Frequentieverdeling duiktijden Dodaars

Het beetpercentage aan vis was 23% (n=179). Gedoken werd 0,5-5 meter vanaf de oever. Dit was niet het geval toen door de strenge winter van 1984/85 de Dodaarzen gedwongen werden verder uit de kant te fourageren.

Dit had hogere duiktijden tot gevolg; er werd namelijk ook onder het ijs gedoken. Ook de zwemtijden gingen, in deze voor de Dodaarzen moeilijke periode, omhoog. In de herfst/winterperiode bedroeg de gemiddelde zwemtijd $13,8 \pm 8,5$ seconden ($n=129$). Door parasitaire gedragingen van zowel Kokmeeuw als Meerkoet (vooral tijdens periode met ijsbedekking) kwamen verkorte zwemtijden voor. Deze zijn niet in het gemiddelde opgenomen. Wat gebeurt er namelijk als een Kokmeeuw op een Dodaars afvliegt? De Dodaars duikt om zijn prooi te behouden! Bij actief fourageren werden 1-4 duiken/minuut uitgevoerd (gemiddeld 2 duiken per minuut, berekend door combinatie van duik- en zwemtijden).

Naast duiken fourageren werd er ook op het oog gejaagd, de Dodaars maakte dan een zeer zenuwachtige indruk (Franjepoot-achtig).

Discussie:

Het registreren van duiktijden is niets nieuws. Zowel het Duitse Handbuch als het Britse Handbook geven duiktijden voor de Dodaars. In het Handbuch geeft Bandorf (1965) een duiktijd van 2-33 sec., met een gemiddelde van 13,7 sec. ($n=240$). Bandorf (1970) in het Handbook geeft 10-25 sec., zonder gemiddelde. Mester (1959) geeft in het Handbuch voor 220 metingen een gemiddelde van 14 sec., met als hoogste waarde 26 sec. Het gemiddelde dat door mij op de Ploegstraat werd gevonden ($x=15,8$ sec.) is dus hoog vergeleken met wat Bandorf en Mester opgeven. Ook het verschil in uiterste waarde van de duiktijden is op de Ploegstraat groter, namelijk 5-38 seconden. Een nieuwe dimensie wordt toegevoegd door het registreren van de zwemtijden. Hierdoor is het mogelijk de duikfrequentie te berekenen (= het aantal duiken per tijdseenheid). Eerdere metingen aan brilduikers op de Lansard (gemeente Veldhoven, N.Br.) leverde voor een onv. ϕ een duikfrequentie van 1,8 duiken/minuut (Bos e.a. 1984). Ondanks het verschil in grootte is de duikfrequentie van 2 duiken/minuut voor de Dodaars nagenoeg gelijk aan die van de getimede Brilduiker; Het beetpercentage aan vis van 23% lijkt hoog. In de winter is het achter normaal dat 40-50% van het voedsel uit vis bestaat (Bandorf 1970 in Cramp en Simmons 1977). Op de vraag van P.Wouters (1984) of er, buiten zijn waarneming van een fanatiek vissende Dodaars, in de Kempen nog meer specifiek visetende Dodaarzen worden waargenomen, kan alleen maar positief gereageerd worden. Iedere Dodaars is in staat zich langdurig met vis te voeden. Wouters (1984) vergeet echter de datum van de waarneming te vermelden, helaas! 's Zomers eten Dodaarzen namelijk nagenoeg geen vis maar waterinsecten en hun larven (Bandorf 1970). Ondanks het feit dat het registreren van de duikactiviteit louter om de "fun" ging, zijn er toch leuke resultaten bereikt. Op naar de volgende 301!

Literatuur:

- Bos, J., C. Mulder, E. v. Asseldonk (1984): Waarnemingen aan Brilduikers.
(ongepubliceerd verslag)
- Cramp, S. en K. E. L. Simmons (1977): Handbook of the Birds of Europe,
the Middle East and North Africa. Deel 1. Oxford,
Londen en New York.
- Glutz von Blotzheim, U. N., K. M. Bauer en E. Bezzel (1971): Handbuch der
Vögel Mitteleuropas, Deel 1. Frankfurt am Main.
- Vlug, J. J. (1983): De Fuut (*Podiceps cristatus*). Wetenschappelijke
mededelingen KNNV 160, Hoogwoud.
- Wouters, P. (1984): Vissende Dodaars. Blauwe Klauwier 10(1): 24

E. v. Asseldonk
De Klerklaan 47
5624 BB Eindhoven